

1. Вебер М. Политика как призвание и профессия / М. Вебер // Избранные произведения. – М., Прогресс, 1990. – С. 644-706
2. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер – К., 1998. – С. 173-191
3. Гончаров В. Э. Современное политическое консультирование: Монография / В. Э. Гончаров – Спб. : ИВЭСЭП Знание, 2007. – 220 с.
4. Лонская Л. В. Анализ понятия профессионализации в психолого-педагогических исследованиях / Л. В. Лонская // Омский научный вестник № 6 (62), ноябрь-декабрь, 2007. – С. 142-146
5. Марков С. А. Политические профессии / С.А. Марков // Полития, № 2 (1999). – С. 8–19
6. Миронова Т.Л. Самосознание профессионала / Т.Л. Миронова. – Улан-Удэ, БГУ, 1999. – 199 с.
7. Моска Г. Правящий класс / Г. Моска // Социс. – 1994. – № 10. – С. 187–198.
8. Цвык В.А. Профессионализация как социальный процесс / В.А. Цвык // Вестник РУДН, серия Социология, 2003. – №4-5 – С. 258-269
9. Ярская-Смирнова Е.Р. Методы прикладных социальных исследований. Учеб. пос. Изд. 2-е, доп. / Е.Р. Ярская-Смирнова, П.В. Романов. – М. : ООО «Вариант», ЦСПГИ, при участии ООО «Норт Медиа», 2008. – 215 с.
10. King A. The Rise of the Career Politician in Britain – And Its Consequences / Anthony King // British Journal of Political Science, Vol. 11, No. 3. (Jul., 1981) – P. 249-285
11. Lilleker D. Professionalization: Of What? Since When? By Whom? / Darren G. Lilleker, Ralph Negrine // The Harvard International Journal of Press/Politics 2002; 7 (4) – P. 98-103
12. Petracca M.P. The Poison Of Professional Politics / Mark P. Petracca // Policy Analysis, May 10, 1991 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.cato.org/publications/policy-analysis/poison-professional-politics>
13. Mancini P. New Frontiers in Political Professionalism / Mancini P. // Political Communication, Volume 16, Issue 3, 1999. – P. 231-245
14. Heino S.-M. Politician weblogs in Finland. Members of Parliament as Bloggers / Sanna-Maria Heino // Master's Tesis. Department of Journalism and Mass Communication International School of Social Sciens. March, 2009. – 84 p.

УДК 323.2

С. В. Рудницький

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ У ПОЛІТИЧНІЙ ПЛОЩИНІ

Розглянуто особливості використання понять «забезпечення», «стадії розвитку інтересів», «законні інтереси» в українській суспільно-політичній думці; обґрунтовується доцільність використання терміна «забезпечення» по відношенню до інтересів. Останній тлумачиться як гарантування, захист і охорона як всього руху інтересів, так і окремих стадій цього руху, серед яких виділяються усвідомлення, вербалізація, агрегування, узгодження, артикуляція, транслювання, реалізація та ін.

Ключові слова: інтереси, стадії руху інтересів, забезпечення інтересів, законні інтереси, інтереси у політичній площині.

Рассмотрены особенности использования понятий «обеспечение», «стадии развития интересов», «законные интересы» в украинской общественно-политической мысли; обосновывается целесообразность использования термина «обеспечение» по отношению к интересам. Последний обозначает гарантирование, защиту и охрану как всего движения интересов, так и отдельных стадий этого движения, среди которых выделяются осознание, вербаллизация, агрегирование, согласование, артикуляция, транслирование, реализация и др.

Ключевые слова: интересы, стадии движения интересов, обеспечение интересов, законные интересы, интересы в политической плоскости.

Peculiarities of the use of concepts “implementation”, “phases of the interest development”, “legal interests in Ukrainian social and political thought” have been analyzed. Appropriateness of the use of the term “implementation” in relation to the interests is currently elucidated. The term “implementation” denotes guarantee, protection and preservation of the total interest motion and particular phases of this motion. Among these particular phases of the motion are

Keywords: interests, phases of the interest motion, implementation of interests, legal interests, interests on political area.

Проблема узгодження інтересів етнонаціональних груп є важливою для політики багатонаціональних держав. Це твердження є актуальним й для України з огляду на існування численних етносоціальних спільнот, що проживають у нашій країні. Важливим у практичному вимірі при цьому є створення чи модифікація механізмів, які б дозволяли забезпечувати інтереси цих спільнот у політичній площині, що актуалізує суто теоретичне питання стосовно того, чи можна говорити про забезпечення по відношенню до інтересів і що у такому випадку можна розуміти під «забезпеченням інтересів».

Українські науковці розглядають політичні інтереси (О. Коляса, Л. Радченко та ін. [1, 2]), підприємницькі інтереси (В. Зубов [3]), економічні інтереси (Д. Щербина [4]), інтереси народу (В. Дубінін [5]) чи інтереси громадянина України (Н. Коноваленко [6]); аналізують правове забезпечення публічних і приватних інтересів (О. Вінник [7]). Вітчизняні політологи приділяють також значну увагу групам інтересів – ціннісному виміру їх функціонування [8], групам інтересів у перехідних [9] і у багатоскладовому суспільстві [10], у теорії політики [11]. Інтерес виступає базовою категорією у монографії В. Сіренка «Інтереси і влада» [12].

Проблематикою забезпечення займаються насамперед представники правових наук, які розглядають права людини [13; 14, с. 77-78], права і свободи особи [15], права та законні інтереси громадян [16], а от проблема забезпечення інтересів порушується украй рідко [12, с.83, 92-95; 17]. Тому метою даної розвідки є обґрунтування правомірності і доцільності застосування поняття «забезпечення» по відношенню до інтересів, насамперед у політичній площині, і з'ясування змісту поняття «забезпечення інтересів».

Варто зазначити, що автор уже торкався проблематики забезпечення у окремих розвідках [18;19]. Поглиблюючи дану проблему, потрібно сказати, що зміст категорії «забезпечення» розкривають переважно представники правових наук, які розглядають права людини або права і свободи людини чи громадянина. Забезпечення у цьому контексті включає у себе реалізацію, охорону і захист – так зміст забезпечення прав людини розуміє О. Скакун [13; 14, с.77-78], так автори Наукової доповіді Інституту держави і права ім. В.М. Корецького розуміють забезпечення прав та законних інтересів громадян [16, с.14], так по відношенню до прав і свобод поняття «забезпечення» використовує у своєму дисертаційному дослідженні К. Волинка. Вона вважає, що саме це поняття найбільш комплексно і повно характеризує діяльність із надання правам і свободам реального змісту [15, с.12-13, 156, 158]. Автор також звертає увагу на той факт, що в юридичній літературі, присвяченій проблематиці прав і свобод, замість «забезпечення» вживаються інші поняття, такі як «повага», «дотримання», «визнання», «захист», «охорона» та ін. [15, с.12].

На відміну від вище вказаних авторів, які розуміють під забезпеченням охорону, захист і реалізацію, І. Снігур, розглядаючи механізм реалізації прав громадян на участь у здійсненні державної влади, з поміж понять «реалізація», «здійснення», «забезпечення», «охорона», «захист» та ін. найбільш відповідним визначенням вважає «реалізацію», включаючи до неї гарантування, забезпечення, охорону і, в необхідних випадках, захист прав громадян, причому під забезпеченням прав вона розуміє створення умов для їх реалізації [20, с.55-56].

Варто звернути увагу на те, що праці, присвячені національним меншинам, розглядають їх правове становище [21], захист [22] і реалізацію прав національних меншин [23; 24]. Автори, які окремо звертають увагу на забезпечення, такі як Г. Луцишин, яка говорить про забезпечення прав національних меншин [25, с.41], чи О. Липчук, який торкається питання забезпечення прав на національно-культурну автономію [24, с.127-140], не розкривають змісту даного поняття.

Представники політичних наук використовують поняття забезпечення по відношенню до інтересів дуже рідко. Серед відомих автору науковців лише В. Новохацький згадував про забезпечення інтересів, розуміючи під цим спосіб їх переведення у політичну площину [17].

Натомість В. Сіренко у своїй відомій праці «Інтереси і влада» розглянув поняття «забезпечення інтересів», вважаючи його використання доцільним для позначення всього руху інтересів від формування до реалізації. Він вважає доцільним також конкретизацію цього загального поняття стосовно окремих стадій руху: на його думку, можна говорити про «забезпечення формування інтересів», «забезпечення реалізації інтересів» і т.п. У межах процесу створення умов поняття «забезпечення» буде включати в себе гарантування, захист і охорону інтересів, засоби їх формування і реалізації [12, с.83, 92-95].

Отже, можна слідом за В. Сіренком прийняти доцільність і правомірність використання по-

няття «забезпечення» по відношенню до інтересів, розуміючи під цим створення умов і гарантії для реалізації інтересів як у вузькому розумінні цього слова (як їх задоволення), так і в широкому – руху інтересів від їх формування і до задоволення (реалізації у вузькому значенні цього слова).

Для того, щоб зрозуміти, що саме можна забезпечувати в інтересах, потрібно розглянути розвиток інтересів як таких, пам'ятаючи про те, що способи реалізації інтересу чи його артикуляції і формування, механізми забезпечення цих процесів значною мірою залежать від тієї політичної площини, в якій існують політичні інтереси, від характеру політичної системи, де вони реалізуються, про що буде окремо вестися мова.

Етапи розвитку інтересу розглядають практично всі науковці, які описують групи інтересів і/або політичні інтереси. На думку В. Сіренка, першим кроком у формуванні інтересу є виділення серед інших тих потреб, які суб'єкт мусить задовольнити у першу чергу, після чого йде пошук можливостей задоволення потреб [12, с.85-86]. Відбувається процес усвідомлення інтересу, причому, на думку В. Сіренка, в процесі формування політичного інтересу існують перехідні форми, коли інтерес уже почав формуватися, але його ще не сформовано; неусвідомлений інтерес, інтерес, що формується, є неповним, потенційним, нерозвинутим інтересом [12, с. 37-38]. На думку автора, реалізація інтересу починається з моменту, коли безпосередньо відбувається акт споживання матеріальних або духовних благ, здобуття якихось цінностей, досягнення певного соціального положення, результату [12, с.86-92].

Л. Радченко загалом поділяє погляди В. Сіренка стосовно формування інтересу і його усвідомлення [2, с.130-132], вона також говорить про поєднання політичних інтересів (їх носії знаходять єдиний співпадаючий спосіб задоволення конкретних потреб), їх узагальнення (з'ясування стану взаємозв'язку між інтересами) і узгодження [2, с.134-135]. Авторка також виокремлює артикуляцію інтересів, що може бути явною і прихованою (тобто мати характер вимог або виражатися настроями чи формою поведінки), під якою вона розуміє процес, посередництвом якого індивіди і групи висувають вимоги особам, які приймають політичні рішення. Вона також говорить про агрегування (сумування, об'єднання) інтересів, перетворення вимог на альтернативи політики [2, с.73]. За Л. Радченко реалізація інтересу -- це його втілення у життя [2, с.130-131].

О. Семченко під артикуляцією інтересів розуміє перетворення соціальних емоцій та очікувань, почуттів невдоволення або солідарності громадян в певні політичні вимоги; під агрегацію інтересів вона розуміє узгодження приватних потреб, встановлення між ними певної ієрархії і напрацювання на цій основі загальногрупових цілей [8, с.40]. Авторка також говорить про представлення інтересів, інформування про інтереси, донесення до органів влади відомостей про стан тієї чи іншої проблеми суспільного життя або транслявання інтересів на рівень прийняття рішень державними інституціями [8, с.40, 80].

У свою чергу, М. Туленков пише про такі стадії формування особливого інтересу індивіда як виявлення та усвідомлення [26, с.262]. Якщо особливий інтерес індивіда є соціально значущим, то він може об'єднати навколо себе велику кількість людей, у групі відбувається процес узгодження особливих інтересів членів групи; відбувається також узгодження інтересів індивідів і соціальних груп, інтересів різних соціальних груп у рамках суспільства. Автор також звертає увагу на явища одностороннього чи взаємного придушення інтересів у групі, говорить про ретрансляцію інтересу, його поширення у межах певної соціальної системи [26, с.262-265, 304].

Я. Боренько, торкаючись питання розвитку інтересів, говорить про процес активізації латентних інтересів [11, с.57], наводить класифікацію груп за стилем артикуляції інтересів: групи висувають свої вимоги до політичної системи явно (висунення чітко сформульованих вимог) або приховано (проявляється у формах поведінки), спеціально (конкретно сформульовані вимоги) або дифузивно (узагальнено), загально (виражається у специфічній груповій/класовій лексиці) або партикулярно (на індивідуальному рівні), інструментально (інтерес має форму умови) або афективно (інтерес має форму простого відношення) [11, с.61].

Молдавський дослідник В. Сака, який присвятив окрему розвідку етапним аспектам інтересу, говорив про усвідомлення інтересу, його виникнення, становлення, функціонування, розвиток і зміни, інституціалізацію і трансформацію [27].

Р. Дарендорф, розглядаючи питання розвитку соціальних конфліктів, говорить про кристалізацію, тобто усвідомлення латентних інтересів, що спричиняє перехід квазі-групи у фактичну групу, вказує на те, що конфлікт тяжіє до артикуляції [28, с.142]. М. Шульга оперує поняттям трансляції інтересів [29, с.180], а Н. Коноваленко вживає сполучення трансляція і ретрансляція інтересів [6, с.183].

Узагальнюючи погляди науковців стосовно розвитку інтересів, автор вважає першим етапом формування інтересу його усвідомлення (кристалізацію, активізацію латентних

інтересів). Поділяючи точку зору стосовно суб'єктивного характеру інтересу, автор вважає, що неусвідомленого інтересу не існує. Етап усвідомлення інтересів пов'язаний з їх вербалізацією, висловленням, переводом зі стадії почуттів у раціональний контекст, хоча деякі автори розуміють вербалізацію більш широко, як представлення інтересів у політичній площині [30]. У процесі формування інтересу відбувається виокремлення з одного інтересу декількох, розчленування інтересів і, відповідно, їх ієрархізація.

У випадку групових інтересів наступним етапом буде агрегування (сумування, об'єднання) інтересів, їх узгодження, а також процес однобічного чи взаємного придушення. Переведення інтересів у певні вимоги до політичної чи соціальної системи варто окреслити як артикуляцію (представлення, репрезентацію) інтересів, транслювання їх до органів, що приймають рішення. В процесі політичної діяльності відбувається також трансформація інтересів, коли інтереси достосовуються до вимог політичної системи чи до зовнішнього суспільного оточення в цілому. Відомим є процес лобювання інтересів, під яким розуміють переважно прихований вплив на органи, що приймають рішення, з метою отримання преференцій для групи, на користь якої воно здійснюється.

Реалізація інтересів (у вузькому розумінні цього слова) буде означати, як слушно зазначив В. Сіренко, здійснення акту споживання матеріальних або духовних благ, здобуття якихось цінностей, досягнення певного соціального положення, результату [12, с.86-92]. У цьому випадку вона буде розглядатися як кінцевий етап їх розвитку (задоволення потреби, що викликала інтерес).

На думку автора, можна говорити про реалізацію інтересу і у широкому розумінні цього слова розглядати реалізацію як процес, який включає всі етапи розвитку інтересів – їх усвідомлення, формування, артикуляцію та ін. і власне реалізацію, тобто досягнення кінцевої мети.

Отже, у випадку забезпечення інтересів, як уже вказувалося вище, варто говорити і про забезпечення інтересів у цілому, від їх формування до реалізації, і про забезпечення окремих стадій розвитку інтересів, таких як їх усвідомлення, вербалізація, агрегування, узгодження, забезпечення їх артикуляції, транслювання до органів державної влади, реалізації (задоволення) інтересів.

Окремим питанням, що стосується забезпечення інтересів у політичній площині, є їх юридизація, закріплення у особи суб'єктивних прав і/або законних інтересів. Проблематика законних інтересів присутня в українській науці, насамперед правовій. Цьому питанню автор присвятив окрему розвідку [31], тому в даній статті варто лише підсумувати вказану проблему.

Співвідношення законних інтересів і прав, відмінності законного інтересу і суб'єктивного права, законного інтересу і юридичного обов'язку розглядала О. Скакун, вона також вказала на ознаки законного інтересу [14, с.397-401]. Проблематику законних інтересів розглядав згадуваний вже В. Сіренко [12, с.75-76, 78, 80]. О. Вінник у дисертаційному дослідженні аналізує праці науковців, які розглядали категорію законних інтересів [7, с.41-42], досліджували роль інтересу в праві [7, с.54, 55-56]. На її думку, категорія «інтерес» («законний інтерес») широко використовується не лише науковцями, але й законодавцями [7, с.28-30]. Інший український дослідник, І. Андрушко, проаналізувала основні наукові підходи щодо розуміння змісту категорії «інтерес» і провела розмежування між категоріями «інтерес» і «потреба», «благо», «мета» та «суб'єктивне право» у конституційному праві [32].

На підмінюючи проблематики, яка детально розглядається згаданими авторами, варто відзначити, що інтереси, реалізовані у межах політичної системи за допомогою правових засобів, стають суб'єктивним правом, якщо ж політична система з тих чи інших причин не може закріпити інтереси у якості суб'єктивних прав, вони існують як законні інтереси. Потрібно сказати про те, що законні інтереси включаються у правовий статус особи, хоча стосовно визначення набору елементів, що входять у нього, точаться дискусії [16, с.17; 14].

О. Скакун вважає, що у законних інтересах опосередковуються лише ті інтереси, які бажано забезпечити матеріально, але немає можливості це зробити, у них відображаються менш значущі для суспільства інтереси і потреби, ніж у правах. Законні інтереси дають можливість забезпечувати запити громадян, задовольняти і захищати у легітимному порядку нові інтереси, які ще не закріплені як суб'єктивні права [14, с.400-401]. Законний інтерес – це простий юридичний дозвіл, що закріплений у законі або випливає з його змісту та виражається в можливостях суб'єкта права користуватися конкретним соціальним благом, а іноді звертатися по захист до компетентних державних органів або громадських організацій з метою задоволення своїх потреб, які не суперечать суспільним [14, с.397]. Законний інтерес дає можливість користуватися благом без чітких меж, має загальний характер, у випадку законних інтересів немає вказівки діяти суворо певним чином; законний інтерес виражається здебільшого у проханні, а не у вимогах певних дій від певних осіб [14, с.398-399], він не забезпечується державним примусом [14,

На думку В. Сіренка, трансформація законних інтересів у суб'єктивні права стримується економічними можливостями суспільства у певний період його розвитку. Законні інтереси породжує пошук носіями інтересів можливостей їх реалізації в межах правових приписів. В. Сіренко вказує на те, що інтереси, які відповідають законам суспільного розвитку, є потенційно законними і стають юридизованими по мірі охоплення правовим регулюванням нових сфер чи видів суспільних зв'язків. Тому, на його думку, поняття «законні інтереси» повинно охоплювати крім інтересів, що знаходяться у сфері правового регулювання, ще й інтереси, які відповідають суспільному розвитку у цілому, приносять користь для всіх [12, с.75-76, 78, 80]. Автор вважає, що поруч із законними існують і незаконні інтереси. По відношенню до права інтерес є незаконним, якщо він суперечить праву, а потенційно незаконним автор вважає інтерес, який гальмує суспільний розвиток [12, с.81].

Трактування О. Вінник законних інтересів не відрізняється загалом від поглядів вище розглянутих науковців [7, с.39-40]. Варто звернути лише увагу на факт, що автор крім законних інтересів розглядає також невизнані (приховані) законні інтереси [7, с.42], розкриває роль домагання у легалізації прихованих законних інтересів, пише про легальні і квазілегальні способи захисту законних (у т.ч. прихованих законних) інтересів [7, с.43-33], дає визначення незаконного інтересу [7, с.41-42].

Звертаючись до питання обумовленості розвитку інтересів, тобто їх формування, вербалізації, узгодження, агрегування, артикуляції, врешті – їх задоволення від політичних чинників, варто насамперед сказати про те, що даної проблематики торкаються практично всі дослідники, які займаються наступними інтересами: політичними (зокрема, О. Коляса [1], Л. Радченко [2]); економічними (Д. Щербина [4]); групами інтересів (Ю. Сабанадзе [9], О. Семченко [8], О. Лісничук [10], Я. Боренько [11] та ін.); інтересами у контексті влади [12]; соціальними конфліктами [28] та ін. Не заглиблюючись у проблематику, якої торкаються вказані автори, варто відзначити, що вони насамперед звертають увагу на те, що політичні умови можуть різною мірою дозволяти виявлятися інтересам у політичному чи суспільному просторі.

Попри наявність цікавого явища «безбілетного пасажира», на яке звертають увагу американські дослідники (оскільки найважливіші політичні інтереси стосуються питань, позитивне вирішення яких принесе користь багатьом, а не лише учасникам відповідних об'єднань, то окремі особи не мають стимулів приєднуватися до будь-яких груп [33, с.173; 34, с.33]), саме групи є основними носіями інтересів. В. Сіренко слушно вказує на те, що інтерес реалізується через групи інтересів, якщо існує заборона існування у політичній площині груп інтересів, то функціонують неформальні структури, які протистоять формальним, або відбувається соціальний розклад, зростає політична пасивність і апатія соціальних груп [12, с.250-251]. Р. Дарендорф, описуючи умови виявлення конфлікту, говорив про те, що крім певних технічних (особистісних, ідеологічних, матеріальних) і соціальних (систематичне рекрутування і комунікація) умов, мають бути дотримані й політичні умови (свобода коаліцій), інакше конфлікт залишиться у латентній формі [28, с.143]. Д. Щербина, розглядаючи узгодження інтересів, говорить про механізми взаємодії інтересів та інститутів; зокрема, правила реєстрації громадських організацій, політичних партій, умов їх участі у політичному процесі впливають на процес агрегування інтересів [4, с.62]. Іншими словами, без існування груп не може відбуватися процес вербалізації, узгодження, ієрархізації, агрегування інтересів. Ці процеси відбуваються за наявності можливості свободи асоціацій, свободи зборів.

Якщо говорити про діяльність груп інтересів і умови їх участі у політичному процесі, то на думку Г. Ермана, яку наводить Я. Боренько, тип політичної системи окреслює місце груп у ній, співвідношення системи груп інтересів і партійної системи [11, с.67]. На думку Я. Боренько, чим сильніша партійна система, тим більше обмежень для участі у політиці має система груп інтересів, але немає обернено-пропорційної залежності між реальним впливом партії і групи – часто сильні партії зв'язані з так само потужними групами [11, с.79].

Я. Боренько пов'язує участь груп у політичному процесі з доступом до центру прийняття рішень, який може бути рестриктивним чи варіативним; останній вимагає участі посередника, яким, насамперед, виступають політичні партії [11, с.76]. О. Семченко, розглядаючи поняття ефективного доступу групи інтересів до політичної влади, вказує на такі складові, які обумовлюють ефективність доступу, як стратегічна позиція групи інтересів в межах суспільства, внутрішня характеристики даної групи і природа урядових інститутів [8, с.41].

На думку Я. Боренько, участь груп у законодавчому процесі залежить від форми держави (унітарної чи федеративної) і типу республіки (парламентської чи президентської) [11, с.67]. На її думку, унітарна система обмежує доступ і точки впливу груп на місцевих рівнях, у той час як федеративна форма держави веде до урізноманітнення доступу та можливостей впливу груп

на політику на різних рівнях – місцевому (федеральних одиниць) і загальнодержавному [11, с.76-78]. Загалом посилення позицій груп і відкритість до центру політичного рішення зростає в міру децентралізації влади та урізноманітнення її структури. Наприклад, якщо в унітарній системі існує гнучка система місцевого самоврядування, то групи матимуть більше можливості участі в політиці, аніж у федеративній державі з централізованістю влади окремих суб'єктів федерації [11, с.76-78]. Парламентаризм, на думку Я. Боренько, також обмежує доступ груп до центрів прийняття рішень, а чітке розмежування влади веде до окупації точок впливу в урядових установах лобістами [11, с.76-78]. Важливою є присутність груп у виконавчій владі, рівень інституційного становлення даної присутності та її постійність [11, с.67].

Я. Боренько розглядає участь груп у політичному процесі в умовах демократичних держав з плюралістичною моделлю представництва інтересів, натомість інший український дослідник, Ю. Сабанадзе, звертає увагу на особливості представництва інтересів у посттоталітарних країнах, де існують неформальні клієнтські і персоналістські мережі, що забезпечують представлення інтересів і реалізацію рішень [9, с.60]. Автор говорить про можливість співіснування формальних і неформальних («паралельних») інститутів, причому неформальні інститути діють у межах формальних [9, с.61]. Плюралістичну модель представництва інтересів, яка характеризується публічністю і включає різні форми політичної участі населення (у т.ч. діяльність політичних партій та їх представників, політичне лідерство і т.п.), автор називає політичною, натомість модель представництва інтересів, яка характеризується наявністю системи прямих, не опосередкованих політичними виборами зв'язків між групами інтересів і органами державного управління, функціональною [9, с.106].

У свою чергу, О. Семченко функціонально називає систему представництва, що склалася у розвинутих країнах Заходу. До спільних рис різних моделей такого представництва вона відносить наявність спеціальних інститутів, в рамках яких може здійснюватися діалог представників організованих інтересів та держави. Прикладом таких структур є ради чи комітети при органах виконавчої влади, що складаються з керівників цих органів, представників груп інтересів та незалежних експертів. Подібна система консультативних комітетів є доволі поширеною на Заході [8, с.88]. Як приклад авторка наводить організацію і функціонування системи Палат або Товариств публічного права Австрії [8, с.88-89]. Таким чином, від умов участі груп у політичному процесі залежить процес артикуляції інтересів, їх трансляції, і найважливіше – реалізація інтересів, яка призводить до задоволення потреби, що лежала в основі виникнення даного інтересу.

Отже, розглядаючи правомірність і доцільність застосування поняття «забезпечення» по відношенню до інтересів і з'ясування змісту поняття «забезпечення інтересів», можна погодитися з В. Сіренком стосовно того, що правомірно і доцільно застосовувати поняття забезпечення по відношенню і для позначення всього руху інтересів від формування до реалізації і до окремих стадій цього руху. Серед них автор виокремлює такі як усвідомлення, вербалізація, агрегування, узгодження, артикуляція, транслявання інтересів до органів державної влади, реалізація (задоволення) інтересів. Поняття забезпечення інтересів буде включати у політичній площині гарантування, захист і охорону вказаних стадій розвитку інтересів за допомогою політико-правових норм, що встановлюють відповідні політичні механізми, опис яких є завданням окремого дослідження.

Бібліографічні посилання:

1. **Коляса О.Я.** Політичний інтерес як спосіб раціоналізації суспільних відносин. Дис... канд. політ. наук: 23.00.01 / О.Я. Коляса; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2007. – 168 с.

2. **Радченко Л.М.** Політичні інтереси: об'єктивно-суб'єктивна детермінація і механізми реалізації. Дис... канд. політ. наук: 23.00.01 / Л.М. Радченко; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 192 с.

3. **Зубов В.О.** Підприємницький інтерес: соціально-філософський аналіз. Дис... канд. філ. наук: 09.00.03 / В.О. Зубов; Запорізький державний університет. – Запоріжжя, 2004. – 182 с.

4. **Щербина Д.В.** Закономірності формування і реалізації економічних інтересів. Дис... канд. ек. наук: 08.01.01 / Д.В. Щербина; Донецький національний університет. – Донецьк, 2006. – 222 с.

5. **Дубінін В.В.** Роль інтересів народу в становленні та розвитку політичної системи суспільства: [Монографія] / В.В. Дубінін. – Краматорськ: ДДМА. – 2006. – 260 с.

6. **Коноваленко Н.В.** Потреби та інтереси громадянина України як складова державотворчих процесів сучасного суспільства. Дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Н.В. Коноваленко; АПН України; Інститут вищої освіти. – К., 2007. – 218 с.

7. **Вінник О.М.** Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах. Дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / О.М. Вінник; Київський

8. **Семченко О.В.** Ціннісний вимір функціонування груп політичних інтересів в Україні. Дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О. В. Семченко; Донецький національний університет. – Донецьк, 2007. – 234 с.

9. **Сабанадзе Ю.В.** Групи інтересів у перехідних суспільствах: Монографія. / Ю.В. Сабанадзе. – К.: Логос, 2009. – 208 с.

10. **Лісничук О.В.** Групи інтересів у багатоскладовому суспільстві. Політологічний аналіз. Дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О.В. Лісничук; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України – К., 2000. – 200 с.

11. **Боренько Я.Й.** Групи інтересу у сучасній теорії політики. Дис... канд. політ. наук: 21.01.01 / Я.Й. Боренько; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2002. – 180 с.

12. **Сіренко В.Ф.** Інтереси і влада: [Монографія]. / В.Ф. Сіренко. – К.: Оріяни, 2006. – 536 с.

13. Соціально-правовий механізм забезпечення (реалізації, охорони та захисту) прав людини / Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1608.html>

14. **Скакун О.Ф.** Теорія права і держави : Підручник. / О.Ф. Скакун – 3-тє видання. – К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 524 с.

15. **Волинка К.Г.** Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики. Дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / К.Г. Волинка; НПП імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2000. – 177 с.

16. Теоретико-методологічні проблеми визначення юридичних гарантій забезпечення прав та законних інтересів громадян: Наукова доповідь / Керівник автор. кол. Ю.С. Шемшученко. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. – 56 с.

17. **Новохацький В.** Тенденції забезпечення громадського інтересу в суспільстві та державі / В. Новохацький // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6. – С. 64-78.

18. **Рудницький С.В.** Процесуальний аспект політичних інтересів: основні положення / С.В. Рудницький // Політологічні читання пам'яті професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – С. 84-86.

19. **Рудницький С.В.** Проблема забезпечення інтересів у контексті їх процесуального характеру / С.В. Рудницький // Друга всеукраїнська наукова конференція «Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні» (м. Дніпропетровськ, 28 квітня 2012 р.: у 3 частинах – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 2. – С. 9-12.

20. **Снігур І.Й.** Механізм реалізації права громадян на участь у здійсненні державної влади. Дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / І.Й. Снігур; НПП імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2007. – 225 с.

21. **Рябошапко Л.І.** Правове становище національних меншин в Україні (1917-2000). Дис... доктора юрид. наук: 12.00.01 / Л.І. Рябошапко; Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2002. – 450 с.

22. **Товт М.** Захист прав національних меншин у законодавстві України (практика застосування та питання розвитку) / М. Товт // Сприяння поширення толерантності у поліетнічному суспільстві, Київ. – 2002. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.europehxi.kiev.ua/index.php?lang=ukr&m0=project&subm=book&id=10&project=10&addm0=1&id=13>

23. **Алмаші І.М.** Реалізація прав національних меншин в Україні. Дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / І.М. Алмаші; Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2006. – 227 с.

24. **Липчук О.І.** Інституційні засади реалізації прав етнонаціональних меншин в Україні. Дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О. І. Липчук; Чернівецький національний університет. – Чернівці, 2009. – 187 с.

25. **Луцишин Г.І.** Національні меншини у політичному житті України. Дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Г.І. Луцишин; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2002. – 190 с.

26. **Туленков М.В.** Організаційна взаємодія в соціальному управлінні. Дис. ... докт. соц. наук: 22.00.04 / М.В. Туленков; Міністерство праці та соціальної політики України, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України. – Київ, 2009. – 466 с.

27. **Сака В.Ф.** Политические интересы в условиях демократической трансформации: структурные и этапные аспекты / В.Ф. Сака [Електронний ресурс] / Режим доступу до публікації: http://www.sociology.kharkov.ua/docs/chten_01/saka.doc

28. **Дарендорф Р.** Элементы теории социального конфликта / Р. Дарендорф [Електронний ресурс] // Социс (Социологические исследования). – 1994. – №5 (28). – С. 142-147. / Режим доступу: http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2005/03/16/0000205960/019_darendorf.pdf

29. **Шульга Н.** Феноменология социально-групповых интересов / Н. Шульга // Социальные интересы в дискурсе общественных наук: материалы круглого стола, (Київ, 19 февраля 2008) / Ин-т социологии НАН Украины. – К.: Социология: теория, методы, маркетинг, 2008. – № 2. – С.

30. **Волинський А.** Ідеологічна структуризація суспільних політичних інтересів / А. Волинський // Політичний менеджмент. – 2004. – № 5 (8). – С.71-81.

31. **Рудницький С.В.** Законні інтереси і їх співвідношення з політичними інтересами соціальних груп / С.В. Рудницький // Тези міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – Т. II. – С. 423-424.

32. **Андрушко І.П.** Особливості застосування категорії «інтерес» у конституційному праві. Автореф. дис... канд. юр. наук: 12.00.02 / І.П. Андрушко; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2012. – 19 с.

33. **Стоун Д.** Парадокс політики. Мистецтво ухвалення політичних рішень: пер. з англ. – К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2000. – 304 с.

34. **Паламарчук М.О.** Ефективність механізмів народовладдя як основа внутрішньополітичної безпеки України. Дис... канд. політ. наук: 21.01.01 / М.О. Паламарчук; Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – Київ, 2007. – 192 с.

УДК 32.001

Е. Н. Рудакова

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПОЛИТИКА РОССИИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИТОЛОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ

Держава, як політичний інститут займає важливе місце в системі факторів, що детермінують освітній процес. Політологічні підходи застосовуються для розробки методологічних засад державної політики у сфері освіти і дозволяють поглянути не «зсередини» системи освіти на суспільство, як «зовнішнє середовище», а «ззовні» – очима громади на освіту, як на одну з його підсистем.

Ключові слова: освітня політика, система освіти, системний підхід, синергетичний підхід, нормативно-ціннісний підхід, соціально-діяльнісний підхід.

Государство, как политический институт занимает важное место в системе факторов, детерминирующих образовательный процесс. Политологические подходы применяются для разработки методологических основ государственной политики в сфере образования и позволяют взглянуть не «изнутри» системы образования на общество, как «внешнюю среду», а «извне» – глазами общества на образование, как на одну из его подсистем.

Ключевые слова: образовательная политика, система образования, системный подход, синергетический подход, нормативно-ценностный подход, социально-деятельностный подход.

The state as the political institute takes an important place in system of the factors determining educational process. Politological approaches are applied to development of methodological bases of a state policy in education and education systems allow to look at society, as “environment”, and “from the outside” – society eyes on education, as on one of its subsystems not “from within”.

Keywords: educational policy, education system, system approach, synergetic approach, standard and valuable approach, socio-activity approach.

© Е. Н. Рудакова, 2012

Институт образования несет на себе отпечаток всех сущностных компонентов политики – политического сознания и политических отношений, политических институтов и политической деятельности. В любых социально-экономических и социокультурных условиях он выполняет социальный заказ государства на формирование определенного типа личности, что и объясняет пристальный интерес государства к системе образования. Руководство этой системой государство осуществляет через политику, которая выступает инструментом влияния государства на образование. По сути дела, государственная политика, политические явления и процессы становятся причинами, условиями и предпосылками того или иного состояния образования.

Отечественные исследования вопросов государственной политики применительно к сфере образования в политической, социологической и социально-педагогической науке отражены в публикациях В.Г. Афанасьева, С.Я. Батышева, В.С. Семенова, В.Н. Турченко и др. [2, 3, 12, 16]. В них на общетеоретическом уровне отражены место, роль и проблемы развития образования в контексте образовательной политики советского государства.

Результаты осмысления важных аспектов политики в системе образования за последние годы